

---

prikazi

Sait Š. Šabotić

NAUKA I POSVEĆENI NAUČNIK NE PREPUŠTAJU ZABORAVU

**Enes Pelidija, *Osmanisti Bosne i Hercegovine do kraja XX stoljeća*,
knj. I, Mostar 2019, 237 str.**

Historija nije, kako su to davno definisali teoretičari ove nauke, omeđena samo u historičarevom heurističkom traganju, već je ona nešto šire od toga. Upravo tu tezu potvrdio je prof. dr Enes Pelidija svojom novom knjigom pod naslovom „*Osmanisti Bosne i Hercegovine do kraja XX stoljeća – biografski i bibliografski podaci*“, koja je nedavno objavljena u Mostaru u izdanju Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke. Pojava ove knjige, za koju bi se moglo reći da predstavlja riznicu kulture sjećanja, na neobično lijep način je osvježila tekuću historiografsku produkciju u Bosni i Hercegovini i dala joj nove ideje i zamah. Naime, u ovom djelu koje pripada biografsko-bibliografskom žanru, svoje mjesto su našli značajni bosanskohercegovački osmanisti koji su, po vremenu svog života i rada, pripadali XX vijeku. Prof. Dr. Enes Pelidija je, kako i sam u Predgovoru kaže, „... u raznim povodima i prilikama pisao (sam) i u više časopisa i do sada objavio duže i kraće osvrte na život i rad dijela bosanskohercegovačkih osmanista i orijentalista“. Posmatrajući takvo djelovanje sa historijsko-kulturnog aspekta, možemo reći da su u knjizi o kojoj govorimo, prema ličnom autorovom izboru, svoje mjesto našli najistaknutiji među istaknutima, njih jedanaest. Svi oni su početkom, sredinom ili krajem XX vijeka u znatnoj mjeri uticali na formiranje elite koja se bavila osmanistikom, utičući tako i na opštu kulturnu klimu unutar Bosne i Hercegovine pa i šire.

Zanimljiva, bogata, burna i duga prošlost Bosne i Hercegovine bila je razlog za interesovanje brojnih historičara da se opredijele za njeno izučavanje. Svakako, jedan od zanimljivijih perioda u prošlosti Bosne i Hercegovine je onaj za koji se odavno odomaćio izraz „*osmanski period*“. On je, prema razumijevanju dr. Enesa Pelidije, trajao ukupno 522 godine, naravno ako za početnu uzmemo 1386. godinu, kada je došlo do uspostavljanja prvih odnosa između dvije države, a kao završnu 1908. godinu, kada je izvršena aneksija Bosne i Hercegovine od strane Austro-Ugarske. S obzirom da je osmanski period trajao više od pola milenijuma, sasvim je razumljivo da je na tlu Bosne i Hercegovine morao ostaviti svoje dubinske tragove. Želeći da je sagledaju u trajućem dobu, više historičara je kroz različite žanrove pisalo o osmanskoj Bosni. To pisanje zapravo svjedoči da su na tom tlu „*ravnomjerno bili raspoređeni junaci i događaji*“ i da je tu stvarana historija koju valja čuvati od zaborava. Cijeneci upravo da su bibliografije osnovno naučno-informaciono sredstvo, dr. Enes Pelidija je bibliografski pristupio obradi pomenutih jedanaest stvaralaca osmanista, koji su svojim djelovanjem ostavili neizbrisivi trag u duhovnom životu Bosne i Hercegovine, boreći se da nauka ne poklekne pred nasrtajima iracionalnog.

Autor je ovu zanimljivu knjigu započeo uvodnom studijom pod nazivom „*O bosanskohercegovačkim historičarima-osmanistima i njihovim djelima do početka 20. stoljeća*“ (str. 13-107), nastojeći da čitaoce upozna sa historijatom osmanistike u Bosni i Hercegovini putem hronologije, onako kako se ona razvijala od svojih početaka. U tom kontekstu autor nam pojašnjava da su među prvim osmanistima bili Nesuh Matrakči (puno ime mu je Nesuh bin Karagöz bin Abdulah – Bosnevi), Husein Bošnjak – Kodža Muerrih, Ibrahim Alajbegović – Pečevi, zatim Mehmed Halifa, Omer Novljanin, Ahmed Hadžinesimović – Pruščak, Hadži Husein Muzaferi, Vehbi Ahmed Zekić, mulla Mustafa Ševki Bašeskija, Salih Sidki Ćehajić – Mahmudkadić, Firaki Mustafa, Salih Sidki Hadžihuseinović – Muvekkit, Husein Bračković, Abdulah Riđanović, Ibrahim Bašagić, Ali-dede Harimija – Bošnjak, i drugi. Dr. Enes Pelidija naglašava da se o ovim ljudima do novijeg doba nedovoljno znalo. U okvirima ove studije autor se potrudio da posebno izdvoji hronike i ljetopise, putopise, te memoare, biografije i autobiografije, kako bi nam na pregledan način dao osnovne i korisne informacije o počecima bosanskohercegovačke bibliografije i štampane knjige koja se bavila osmanskim periodom.

Drugi dio knjige pod naslovom „*O poznatim bosanskohercegovačkim osmanistima u prvoj polovini 20. stoljeća (1900-1945)*“ (str. 107-193) posvećen

je biografijama konkretnih ličnosti XX vijeka koje su se bavile osmanistikom. U fokusu svog intelektualnog objektiva dr. Enes Pelidija je izdvojio sljedeće osmaniste: dr. Safvet-bega Bašagića, Milana Preloga, Sejfudina Kemuru, Vladimira Ćorovića, Ćira Truhelku, Julijana Jelinića, Muhameda Enveri Kadića, Rizu Muderizovića, Vladislava Skarića, Fehima efendiju Spaha i Muhameda Handžića. Još u Predgovoru je autor naglasio da je odlučio da u knjizi I dà pregled bosanskohercegovačkih osmanista do 1945. godine, kako bi u knjizi II, dao pregled onih poslanika pisane riječi „*koji su najveću aktivnost imali od sredine 20. do prvih godina 21. stoljeća*“.

Koristeći se istovjetnim metodološko-bibliografskim postupkom u knjizi koju je stvarao, dr. Enes Pelidija nas je njenim sadržajem uveo u kulturnu galeriju velikana osmanistike, koji su svojim djelovanjem i djelima postavili trajne temelje osmanistici u Bosni i Hercegovini i ukazali na mnoge rukavce koje dodatno treba istraživati kako bi naša slika o Osmanskoj imperiji na balkanskim prostorima bila mnogo jasnija i objektivnija. Zahvaljujući djelovanju upravo ovakvih stvaralaca, u historijskoj nauci su odbačene mnoge predrasude, netačne interpretacije i nehistorijska terminologija. Poglavlje posvećeno biografijama započinje sa prvim modernim osmanistom i orijentalistom, znamenitim Safvet-begom Bašagićem, čija je naučna svestranost proisticala iz radoznalosti njegovog duha. Nadasve patriota, Safvet-beg Bašagić nije imao srećnu zvijezdu vodilju. Pred kraj svog života, zbog loše materijalne situacije, bio je prinuđen da svoju, po mnogim djelima raritetnu biblioteku, proda, što ga ipak nije spriječilo da u nauci, posebno osmanistici, ne ostavi trajan pečat.

Među pionire koji su pisali djela o prošlosti Bosne i Hercegovine osmanskog perioda dr. Enes Pelidija je uvrstio i šejha Sejfudina Kemuru, koji je svojom erudicijom vjeroučitelja, književnika, pisca, prevodioca i prepisivača plijenio pažnju svojih savremenika. Posebnu zaslugu ovaj osmanista je imao u proučavanju sidžila i prevođenju djela alhamijado literature.

Značajno ime bosanskohercegovačke osmanistike bio je i Vladimir Ćorović (1885-1941), čiju je biografiju dr. Enes Pelidija ponudio čitaocima svoje nove knjige. Autor ga je predstavio kao afirmisanog historičara i odanog srpskog patriotu, koji se nije ustručavao baviti i osmanskim periodom bosanskohercegovačke historije. U tom kontekstu dr. Pelidija posebno izdvaja njegove radove – „*Mostar i njegova srpska pravoslavna opština*“ i „*Iz sarajevske prošlosti*“ i djelo „*Historija Bosne*“, naglašavajući da se Ćorovićevo pisanje o osmanskoj vladavini u Bosni „*dijelom razlikuje od njegovih prethodnika*“.

i savremenika“ jer se odvažio da na osnovu izvorne građe piše i o procesu primanja islama.

Među poštovaoce prošlosti Bosne i Hercegovine, dr. Enes Pelidija je uvrstio i historičara Milana Preloga. Njegove knjige o Bosni i Hercegovini svrstavaju se među prvim pisanim i štampanim djelima objavljenim na početku XX vijeka.

Vrijedni poštovanja, trajnog sjećanja i čuvanja uspomene su i napori Ćira Truhelke koje je uložio tokom stvaranja djela posvećenih Bosni i Hercegovini. Dr. Truhelka je dao značajan doprinos i na polju prevođenja osmanskih dokumenata i putopisa.

Plejadu istaknutih osmanista dr. Enes Pelidija nastavlja sa prof. dr. Julijanom Jelenićem, Muhamedom Enveri Kadićem, Rizom Muderizovićem, Vladislavom Skarićem, Fehimom efendijom Spahom i Mehmedom Handžićem. Svi oni su, prema kazivanju dr. Enesa Pelidije, korisnim djelovanjem rasvjetljavali prošlost Bosne i Hercegovine i obogaćivali je interesantnim detaljima, doprinoseći na taj način i proširivanju znanja o susjednoj Crnoj Gori, Srbiji i Hrvatskoj.

Razlike u obimnosti saopštenih biografskih i bibliografskih podataka kod pojedinih osmanista su bile neminovne s obzirom da su i same zavisile od obima i kvaliteta njihovog stvaralaštva.

Iako i sam osmanista, u ovoj knjizi dr. Enes Pelidija je svjedočio o drugima, njihovim naporima, odricanjima i podvižništvu da bi polje svog istraživanja unaprijedili u odnosu na ono što su zatekli, ali je, također, svjedočio o svom vremenu i njegovim izazovima i zahtjevima. Da bi to ukupno svjedočenje bilo objektivno, dr. Enes Pelidija je, kao iskusan istraživač u domenu kulturne historije, izvršio izvanredan odabir brojnih izvora i literature, pozivajući se na njih u portretisanju svake od ličnosti zastupljenih u ovoj knjizi. Svojim dragocjenim tekstovima autor nas je bliže upoznao sa obiljem činjenica, analiza i sintetičkih ocjena o onome što je uistinu činilo djelovanje ličnosti o kojima je riječ, uspjevši da svojim naučnim pregalaštvom anulira često prisutnu romantičarsku nit koja se provlači, posebno kada su u pitanju biografije istaknutih ličnosti kulture. Kažemo to prevashodno zbog činjenice da pisanje biografija jeste i ostaje delikatan intelektualni posao. Dodatna vrijednost ovog djela dr. Pelidije jeste u tome što ono iskazuje poštovanje prema istaknutim osmanistima iz naše prošlosti i nudi opsežan pregled njihovih djela koja su za sobom ostavili.

Knjiga „*Osmanisti Bosne i Hercegovine do kraja 20. stoljeća*“ sadrži sve elemente koji ovu vrstu stručnih i naučnih djela čine funkcionalnim: Rječnik termina, Spisak izvora i literature, Indeks ličnih imena i Indeks geografskih pojmova. Nadamo se stoga da će ona, prvenstveno zbog svoje sadržine, a i svega ostalog, naići na topao prijem kod kulturne i naučne javnosti. Isto tako, nadamo se da se dr. Enes Pelidija, kao vrijedni i prepoznatljivi kulturni poslenik, neće zaustaviti na ovoj knjizi, budući da je i sam kazao da još mnoge ličnosti i njihova djela čekaju na sličnu prezentaciju. Na tom putu i u tom naumu, autoru želimo dobro zdravlje, ličnu i porodičnu harmoniju i sreću u radu.

